

Ryc. 1. Dyskusja w czasie wycieczki po Wyżynie Małopolskiej
Discussion during the excursion to Little Polish Upland

Fot. E. Schubert

w Europie (zwłaszcza środkowej i wschodniej), a także problemów genezy wczesnobrązowej cywilizacji na naszym kontynencie.

W seminarium wzięło udział 43 archeologów z następujących krajów: Anglii, Bułgarii, Czechosłowacji, Jugosławii, NRD, RFN, Polski, Szwajcarii, Węgier, Włoch, Związku Radzieckiego. Obrady toczyły się przez 3 dni, w czwartym dniu zaś zorganizowano wycieczkę po zachodniej części Wyżyny Małopolskiej, podczas której zapoznano się z topografią ważniejszych eneolitycznych i wczesnobrązowych stanowisk.

W trakcie obrad wygłoszono 25 referatów i komunikatów, które stały się przedmiotem ożywionej dyskusji. Najwięcej uwagi poświęcono kulturom basenu naddunajskiego rozpoczynającym epokę brązu w Europie. W kilku referatach poruszono też niezmiernie ważne zagadnienie udziału kultury pucharów dzwonowatych w procesie tworzenia się cywilizacji wczesnobrązowej. Ostatnie odkrycia, zwłaszcza na terenie Węgier (tzw. grupa Csepel), wskazują na złożony charakter tego problemu. Pojawienie się tej kultury w dorzeczu środkowego Dunaju zbiega się w czasie z powstaniem tu takich całkiem nowych kultur czy grup, jak m. in. Somogyvár, Vinkovci, Laibacher-Moor, Ökörhalom, Kötöres, wykazujących bardzo bliskie powiązania z kręgiem anatolijsko-egejskim. Kultura pucharów dzwonowatych wchodzi w ściślejszy związek z niektórymi z tych kultur. Obserwuje się jej powiązania także z wczesną kulturą Polada w północnych Włoszech. Przedstawiono też ciekawą próbę społecznej interpretacji niektórych charakterystycznych wytworów kultury pucharów dzwonowatych. Ważną rzeczą jest również

zwrócenie uwagi na udział środkowoeuropejskich elementów w formowaniu się niektórych wczesnobrązowych kultur, np. Schneckenberg-Glina III, w dorzeczu dolnego Dunaju.

Podobną rolę odegrały wpływy południowe (anatolijskie) we wczesnym brązie Bułgarii. Tym samym zostały mocno podważone poglądy o dominującej roli elementów stepowych w tworzeniu się cywilizacji wczesnobrązowej w krajach nad-dunajskich i na Bałkanach. Pozostaje to w zgodzie z zaprezentowaną na seminarium próbą periodyzacji materiałów o charakterze stepowym we wschodniej części Kotliny Karpackiej, z której to próby wynika, że wtargnięcie pewnych elementów koczowniczych na ten teren miało istotnie miejsce, lecz znacznie wcześniej, bo w eneolicie.

Nieco miejsca poświęcono niektórym zagadnieniom kultury ceramiki sznurowej, kultury katakumbowej i środkowodnieprzańskiej. Rzecz znamienita, że na plan pierwszy wysunięto tu sprawy metodyczne i metodologiczne.

Wiele nowego światła na problemy metalurgii eneolitycznej i wczesnobrązowej rzuciły referaty E. Schuberta i E. Czernycha. Niezmiernie ważne wydaje się podkreślenie odrębnych tradycji technologicznych w metalurgii wczesnobrązowej w stosunku do eneolitycznej mimo wykorzystywania w obu okresach tych samych złóż miedzi.

Przedstawiono też próby uściślenia chronologii relatywnej i absolutnej (oraz wzajemnych kontaktów) kultur wczesnobrązowych zarówno starszych, jak i młodszych, m. in. bazując na nawiązaniach wczesnomyeńskich.

Dla zasadniczego problemu, jakim jest sprawa tworzenia się wczesnobrązowej cywilizacji w Europie i etnogeneza ludów, niezmiernie ważne okazały się dwa krótkie komunikaty omawiające sytuację kulturową w południowym Kaukazie. Zwrócono w nich uwagę na bliskie pokrewieństwa starszej fazy kultury Kuro-Araks z wczesnobrązowymi kulturami europejskimi oraz na fakt, że ta pierwsza kultura wykazuje wyraźne tendencje ekspansjonistyczne w kierunku zachodnim.

W referatach i w czasie dyskusji postulowano dalsze skoncentrowanie uwagi specjalistów na: a) uściśleniu chronologii relatywnej wczesnobrązowych kultur Europy środkowej z jednej strony i wschodniej z drugiej (stworzenie jednolitego, porównywalnego schematu chronologicznego); b) badaniach nad strukturą społeczno-gospodarczą i etnogenezą plemion zamieszkujących te obszary; c) wielopłaszczyznowych studiach nad metalurgią tej epoki; d) lepszym poznaniu sytuacji kulturowej obszarów Anatolii, Kaukazu i niektórych obszarów Bliskiego Wschodu.

Wysunięto też propozycję odbycia w niedługim czasie następnego roboczego spotkania w Jugosławii (w Wojwodinie) dla omówienia m. in. związków przebiegających w Europie po osi południe — północ.

Jan Machnik

I KONFERENCJA W SPRAWIE WNIOSKÓW KAMENNYCH
CENTROWANYCH W EPICE KAMENIA
W KRAJACH KARPACKICH

Wieloletni kierownik Instytutu Archeologii i Etnologii PAN, dr hab. Jan Machnik, w czasie konferencji w Karpaczu, 1980 r.